

مقدمه

دکترین ۲۰۱۶ سیاست خارجی روسیه برخلاف بسیاری از ادوار، یک ماه پیش از اتمام سال میلادی به تصویب رسید و با انتشار آن، جایگزین سند قبلی خواهد شد. هرچند در این سند برخی موضوعات قبلی همچنان به قوت خود باقیست اما طیف وسیعی از مسائل چون داعش، چگونگی روابط با امریکا و ناتو، اوضاع سوریه، مذاکرات هسته‌ای ایران، کاهش جنگ‌افزارها، گسترش روابط با دیگر کشورها، حمایت از اتباع و تقویت جایگاه زبان روسی در جهان در این سند مورد توجه قرار گرفته‌اند.

محتویات سند حاکی از آن است که خطر جنگ همه جانبه میان دو کشور قدرتمند (ایالات متحده امریکا و روسیه) از میان رفته اما درگیری آن دو در مناقشات منطقه‌ای در حال افزایش است. واشنگتن و متحدانش به دلیل اقدامات بازدارنده در قبال روسیه مورد انتقاد قرار گرفته اند و استقرار سپر موشکی از سوی واشنگتن و گسترش ناتو به شرق که امنیت ملی مسکو را با مخاطره روبرو ساخته‌اند در این راستا مورد

ارزیابی قرار می‌گیرند. برخی منابع معتقدند که لحن سند در مقایسه با سند ۲۰۱۳ در قبال ناتو محکم و قاطع‌تر می‌باشد^۱ شاید دلیل این تحلیل را بتوان بر مبنای این بند که پیش از این در سند پیشین موجود نبوده است تحلیل کرد. در این بند آمده است " مشکلات سیستمیک و نظام‌مندی که طی ربع قرن اخیر در منطقه اروپا-آتلانتیک روی هم انباشته شده‌اند، بیانگر آن است که توسعه‌طلبی ژئوپولیتیکی سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) و اتحادیه اروپا و عدم تمایل برای پیاده‌سازی بیانیه‌های سیاسی درباره تشکیل سیستم امنیت و همکاری اروپا، به بحران جدی در روابط میان روسیه و دولتهای غربی انجامیده است. خط مشی‌ای که امریکا و متحدان آن برای بازدارندگی در برابر روسیه دنبال می‌کنند و اعمال فشار سیاسی، اقتصادی، اطلاعاتی و سایر فشارها بر آن، ثبات منطقه‌ای و جهانی را برهم می‌زند و به منافع بلندمدت همه طرفها آسیب نیز می‌زند و با

1. <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/3837683>

دوستانه سنتی با کره جنوبی تاکید می‌شود و جهت کاستن از سطح تقابل‌ها و تضعیف تشنج‌ها در شبه جزیره کره و نیز آشتی و توسعه همکاری بین دو کره از طریق گفتگوی سیاسی خواهد کوشید. ضمناً این سند مانند سند پیشین مشارکت و همکاری کامل با چین و تعمیق روابط راهبردی با هند و حسن همجواری در روابط با ژاپن را در دستور کار قرار خواهد داد. اما در این بخش تعمیق شراکت راهبردی همه‌جانبه با جمهوری سوسیالیستی ویتنام و گسترش همکاری چندجانبه با جمهوری اندونزی، پادشاهی تایلند، جمهوری سنگاپور، مالزی و دیگر دولت‌های منطقه آسیا-اقیانوس متمایز از ادوار قبلی می‌باشد که نشان از اولویت و تمایل مسکو به این منطقه دارد. شاید بتوان سفر ولادیمیر پوتین به ژاپن و ایجاد صلح میان دو کشور را در راستای تحقق این بخش از دکترین مذکور و اولویت بخشی به شرق ارزیابی نمود. موضوعات مربوط به سوریه و ایران نیز در محور شرقی این سند قابل بررسی می‌باشند. موضع روسیه نسبت به وضعیت سوریه در سند جدید هم بر مبنای آنچه تاکنون مورد تاکید این بازیگر بوده است یعنی وحدت، استقلال و تمامیت ارضی قرار دارد ضمن اینکه معتقد است نمایندگان تمام گروه‌ها در سوریه باید از صلح و امنیت برابر برخوردار شوند تا از حقوق و فرصت‌های برابر هم استفاده نمایند. در ادامه سند می‌افزاید که روسیه خواهان حل و فصل سیاسی اوضاع در سوریه و تعیین آینده این کشور توسط مردم و بر اساس مفاد اعلامیه ۳۰ جولای ۲۰۱۲ ژنو، بیانیه گروه‌های بین‌المللی حمایت از سوریه و قطعنامه‌های مربوط به شورای امنیت سازمان ملل متحد است. در ادامه این مبحث باید به پاراگرافی در رابطه با موضوع سازمان تروریستی "دولت اسلامی"

نیازهای فزاینده به همکاری و مقابله با تهدیدها و چالش‌های فراملی در شرایط کنونی مغایرت دارد". ضمناً لازم به ذکر است که رفتار قدرت‌های غربی ظرف ۳ سال اخیر با مسکو زمینه اخذ مواضع جدی‌تر در قبال آن‌ها را از سوی کرملین فراهم آورده است. این موضوع را کنستانتین کاساچف - رئیس کمیسیون بین‌الملل شورای فدراسیون روسیه - در رابطه با سند جدید ذکر می‌کند و در ادامه می‌افزاید که این سند بر مبنای تغییرات وضعیت موجود در فضای بین‌الملل تدوین شده که در راستای تحقق منافع ملی روسیه نیز می‌باشد. ظرف سه سال اخیر موافقان و مخالفان روسیه و شرایط پیرامونی آن تغییر یافته و انتشار این سند که استمرار، ثبات و قابلیت پیش‌بینی سیاست خارجی روسیه را اعلام می‌نماید، خود علامتی به بازیگرانی است که توسعه همکاری با روسیه را دنبال می‌کنند. در رابطه با سیستم دفاع موشکی استراتژیک، وی معتقد است که ایالات متحده در عین از میان بردن احترام متقابل، موازنه موجود نیروهای هسته‌ای را نیز به هم می‌زند. ضمن اینکه در رابطه با موضوع خلع سلاح هسته‌ای، روسیه همچون ایران قادر به مذاکره بود اما پیشرفت مثبتی حاصل نشد و بالعکس وضعیت با سیاست‌های هسته‌ای کره شمالی رو به وخامت گذارد.

موضوع نگاه به شرق نیز از جمله مباحث قابل تامل و حائز اهمیت در سند مذکور می‌باشد. روسیه به لحاظ راهبردی تقویت موقعیت خود در منطقه آسیا-پاسفیک را به مثابه جهت‌گیری مهم سیاست خارجی عنوان می‌کند و از افزایش روابط با دولت‌های منطقه و علاقمندی آن جهت حضور فعال در فرآیندهای همگرایی در این منطقه سخن به میان می‌آورد و در ادامه بر تمایل مسکو در حمایت از روابط

(داعش) نیز اشاره داشت. این بند تصریح می‌کند که گسترش سطح خشونت‌ها، بی‌رحمی بی‌سابقه‌ای را ایجاد نموده و نیاز است تا ائتلاف بین‌المللی گسترده‌ای علیه تروریسم بدون سیاست‌بافی و استانداردهای دوگانه ایجاد شود.

در این سند آمده است که روسیه خط مشی توسعه همه‌جانبه همکاری با جمهوری اسلامی ایران را دنبال خواهد کرد و همچنین در اجرای مداوم توافق جامع هسته‌ای ایران بر اساس قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت سازمان ملل متحد مصوب ۲۰ جولای ۲۰۱۵، متناسب با تصمیمات شورای حکام آژانس انرژی اتمی می‌کوشد و به‌طور همه‌جانبه‌ای به این روند مساعدت می‌نماید. توجه به سایر کشورها از جمله کانادا، انگلیس، مغولستان و برخی کشورهای خارج نزدیک در قالب روابط دوجانبه از دیگر محورهای این سند می‌باشد.

اشاره به برخی موضوعات داخلی و گسترش آن در سطح بین‌الملل از جمله بسط زبان روسی در جهان، تحکیم پیوند میان سازمان‌های غیردولتی، جنبش جوانان و حمایت از همکاری‌های بشردوستانه در دکترین جدید ذکر شده است. البته همانطور که در ابتدا نیز ذکر شد مفاهیم اصلی به‌ویژه در رابطه با ساختارهای داخلی مانند مجمع فدرال بدون تغییر باقی مانده که این امر بدان معناست که نقش دیپلماسی پارلمان در سند یک عنصر ضروری می‌باشد که به مجمع اجازه می‌دهد از اجرا و پیشرفت منافع ملی در خارج از کشور اطمینان حاصل کند.^۲

به طور کلی می‌توان دکترین جدید را در دو محور کلی دسته‌بندی نمود:

۱. تداوم نگرانی از غرب: انتشار این سند در دوره ای اتفاق افتاد که با روی کار آمدن رئیس‌جمهور جدید آمریکا- دونالد ترامپ- تحلیل‌ها به سمت احیای روابط مسکو و واشنگتن پس از تقریباً سه سال تنش سوق یافته بود. اما سند مذکور نشان داد که تداوم نگرانی از غرب همچنان مهم‌ترین مسئله کرملین است. البته لازم به ذکر است که نگرانی فوق موضوعی فراتر از مسئله ریاست جمهوری ایالات متحده است. بدان معنا که فارغ از اظهارنظرهای مثبت ترامپ، روس‌ها نمی‌توانند نگرانی خود را مورد تاکید قرار ندهند لذا به منظور جلوگیری از ایجاد سوء تفاهات با دولت آتی به انتشار زود هنگام سند مبادرت ورزیدند. بنابراین با انجام این زیرکی، مسکو به غرب پیامی را بر این مبنا ارسال داشت که گرچه از احیای روابط و نزدیک شدن با غرب استقبال می‌نماییم اما همچنان رفتار ناتو و غرب بر روال آنچه در سند آمده است در نزد مسکو تهدید ارزیابی می‌شود.

۲. نزدیکی به شرق: اولویت خاورمیانه و نگاه به کشورهای آسیای شرقی در دکترین جدید نشان از اولی بودن این منطقه در نزد روس‌ها دارد. حل و فصل بحران‌های موجود در منطقه و همکاری در مقیاس کامل با چین و سایر کشورها نشان از عزم جدی کرملین در ثبات رویکرد خود نسبت به این منطقه دارد. به‌ویژه موضوع ایران و سوریه که پیش از این هرگز در اسناد سیاست خارجی روسیه قرار نداشته‌اند، می‌توانند ما را در اثبات این ادعا رهنمون سازند.

2. www.council.gov.ru/events/news/74530/

از محتویات این سند که انتشار آن به واسطه تغییر ماهیت تهدیدها و چالش‌های روسیه ایجاد شده است می‌توان دریافت که انتظارات سیاست خارجی از سوی رهبران این کشور و همچنین جامعه روسی تغییر یافته است به طوری که سیاست خارجی "نگاه به شرق" در عین "تداوم نگرانی از غرب" از سوی رهبران کرملین کلید خورده است تا بازیگران در عرصه بین‌الملل را از آینده سیاست خارجی خود مطلع گرداند، هرچند ممکن است این دکترین در آینده با تغییر رویکرد نخبگان و رهبران مسکو بار دیگر تغییر یافته و "نگاه مسلط به یک سو" را دنبال نماید.

